Cursuri universitare

ANCA-JEANINA NIȚĂ

INSTITUȚII POLITICE

ANCA-JEANINA NIȚĂ

INSTITUȚII POLITICE

Universul Juridic
București
-2025-

Capitolul I
INSTITUŢII POLITICE

Secţiunea 1
Consideraţii generale privind instituţiile

§1.1. Abordări conceptuale ale noţiunii de „instituţii”

Etimologic, termenul „instituţie” provine din limba latină, din cuvintele *institutio* („a întemeia”, „a ridica”, „a aşeza”) şi *institutum* („obicei”, „principiu de organizare”, „rânduială”, „aşezământ”). În limbajul comun, cuvântul „instituţie” desemnează organizaţiile care au statut, reguli de funcţionare stabilite prin regulamente şi/sau legi, având rolul sau funcţia socială de a satisface anumite nevoi colective.

Reprezentând un element definitoriu al societăţii şi comportamentelor individuale, *instituţiile sunt prezente în toate societăţile*; ele apar ca răspuns la nevoile societăţii, diferă de la o etapă istorică la alta, de la o ţară la alta etc., dar *au ca element comun faptul că prin crearea lor se urmăresc scopuri precise, în raport de care ele pot avea diferite funcţii.*

Sub denumirea de instituţie sunt cuprinse fenomene sociale de o mare diversitate. Astfel, corespunzător nevoilor şi intereselor esenţiale ale colectivităţilor sociale, există instituţii economice, instituţii politice, instituţii religioase etc. Deşi fiecare instituţie controlează un anumit domeniu al vieţii sociale instituţionalizate, prin activitatea lor, instituţiile interacţionează, dezvoltă direcţii de acţiune şi principii care se axează în jurul necesităţilor fundamentale ale unei societăţi.

Noţiunea de instituţie are accepţiuni diferite în sociologie, în politologie, în ştiinţa dreptului etc. De-a lungul timpului, s-au elaborat şi dezvoltat teorii şi definiţii diverse cu privire la instituţii.

În sociologie, s-au creat şi dezvoltat mai multe orientări şi opinii privitoare la termenul „instituţie”. Potrivit *Dicţionarului de sociologie*[1]: „Instituţia denumeşte regulile de influenţare şi control social ale comportamentelor individuale, modelele specifice şi stabile de organizare şi desfăşurare a interacţiunilor dintre indivizi şi grupe sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază şi interese cu importanţă esenţială, strategică, pentru menţinerea colectivităţilor sociale”.

E. Durkheim, fondatorul Şcolii franceze de sociologie, asociază conceptul de instituţie cu cel de fapt sau fenomen social, cu voinţa fiecărui individ. Sociologul francez apreciază că „se poate, într-adevăr, fără a denatura sensul acestei expresii, să numim instituţie toate credinţele şi toate felurile de conduită instituite de către colectivitate; sociologia poate fi atunci definită drept ştiinţa instituţiilor, a naşterii şi a funcţionării lor”[2].

În politologie, termenul „instituţie”, asociat organismelor învestite cu autoritatea de a exercita puterea politică, se identifică practic cu sintagma „instituţii politice”. Studiul

---

[1] *Dicţionar de sociologie*, coord. C. Zamfir şi L. Vlăsceanu, Ed. Babel, Bucureşti, 1998, p. 298.

[2] E. Durkheim, *Regulile metodei sociologice*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1974, p. 53, apud O. Clătici, *O abordare sociologică a conceptului de instituţie*, în Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XII, nr. 5, Bucureşti, 2001, p. 597.

acestora se face, în principal, din perspectiva interrelaţiilor existente între ele potrivit principiului separării puterilor în stat, legitimităţii pe care se întemeiază şi capacităţii lor de a asigura stabilitatea politică şi socială, ordinea juridică, realizarea drepturilor şi libertăţile cetăţeneşti. Din această cauză, *instituţiile politice sunt denumite uneori în literatura de specialitate „instituţiile guvernării*"[1].

În sociologie şi politologie, cercetătorii au încercat să surprindă ***delimitările conceptuale dintre instituţii si organizaţii***. Pornindu-se de la premisa că *ambele sunt noţiuni ce definesc o structură socială*, în încercarea de delimitare, respectiv de surprindere a relaţiilor dintre acestea, s-a afirmat: „În timp ce prin instituţii se formulează regulile sau cadrul normativ al interacţiunilor, organizaţiile sunt principalii actori colectivi care modelează strategii şi promovează acţiuni şi interacţiuni în contextul instituţional dat"[2]. Cu alte cuvinte, *instituţiile generează tipuri de organizaţii, unui sistem instituţional corespunzându-i anumite organizaţii, şi nu altele.*

Ştiinţa dreptului utilizează termenul „instituţie" în sensul de ansamblu unitar de norme general obligatorii care reglementează anumite relaţii potrivit unor metode particulare (*instituţii juridice*). Instituţiile juridice – la fel ca dreptul, au ca fundament politica, religia şi morala, fără a se confunda însă nici cu instituţiile politice, nici cu cele religioase sau morale.

De noţiunea de instituţie este legat şi ***conceptul de instituţionalizare****.* În opinia profesorului Nicolae Popa, una dintre funcţiile fundamentale ale dreptului este cea de „instituţionalizare sau formalizare juridică a organizării social-politice", care asigură cadrul legal de bună funcţionare a întregului sistem de organizare socială şi mecanismul de reglare politică prin intermediul dreptului.

Reţinând că nu există o definiţie unanim acceptată a noţiunii de „instituţii", în funcţie de obiectul de studiu al disciplinei, apreciem ca relevante şi următoarele abordări:

M. Hauriou[3] – fondatorul teoriei instituţionaliste, susţine că „*instituţia este o idee sau o întreprindere care se realizează şi durează juridic într-un mediu social; pentru realizarea acestei idei, se organizează o putere care îi procură organele; de altă parte, între membrii grupului social interesaţi în realizarea ideii se produc manifestări ale acordului de voinţă dirijate prin organe ale puterii şi reglementate prin proceduri*"[4]. În opinia juristului şi sociologului francez, orice instituţie implică existenţa a trei elemente: a) ideea de organizare; b) o putere organizată pentru realizarea puterii; c) un grup de indivizi beneficiari ai organizării, ideea de organizare presupunând stabilirea unui scop precis al creării unei structuri[5].

Doctrina constituţională autohtonă mai recentă apreciază că instituţiile politice sunt „*structuri şi modele de relaţii sociale, relativ stabile, care persistă în decursul uneia sau mai*

---

[1] L. Mihuț, *Dilemele științei politice*, Ed. Enciclopedică, București, 1995, p. 77, apud C. Ionescu, *Teoria generală a dreptului constituțional. Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 30.

[2] M. Vlăsceanu, *Organizația: proiectare și schimbare organizațională. Introducere în comportamentul organizațional*, Ed. Comunicare.ro, București, 2005, p. 59.

[3] Maurice Hauriou (1856-1929), jurist și sociolog francez.

[4] M. Hauriou, *La théorie de l'institution et de la fondation*, Ed. Sirey, Paris, 1925, p. 10, *apud* C. Ionescu, *Teoria generală a dreptului constituțional. Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 33.

[5] M. Hauriou, J. Gicquel, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, Ed. Montchrestien, Paris, 1980, p. 126, *apud* G. Vrabie, *Drept constituțional și instituții politice contemporane*, Ed. Ștefan Procopiu, Iași, 1993, p. 34.